

Nakon dva i po desetljeća rada na kratkometražnom filmu, u amaterskim i profesionalnim uvjetima, nakon točno 70 filmskih ostvarenja „kratkog metra“, splitskom sineastu Ivanu Martinu odobren je projekt dugometražnog igranog filma pod naslovom „Kuća na pijesku“ (u produkciji splitskog „Marjan-filma“). Za svoj doprinos razvoju filmske kulture pod ovim podnebljem Martinac je nagrađen i Nagradom grada Splita – sve u svemu, najmanje dva valjana povoda za razgovor.

Tek uzgredna napomena: Martinac nije od onih ljudi koji su „u manjku s mislima“, tako da će razgovor s njim imati formu monologa jer će tako prava priroda konverzacije biti vjernije odražena.

Tema: kuća na pijesku

— Moj film će se zvati „Kuća na pijesku“; riječ je o jednoj biblijskoj metafori — „kuća“ je moj protagonist Josip Kružičević, doktor arheologije, od 46 godina, a „pijesak“ su loši temelji na kojima je podigao svoj život, koji (bezrazložno ili „bezrazložno“) okončava samoubojstvom — u medicini takvo samoubojstvo zovu „bilančnim“. Postoji tu još jedno lice, Jakov Kostelac, istražni sudac Okružnog suda u Splitu, postoji jesen i zima 1983. u ovom gradu — i to bi bilo sve što treba reći o tzv. „sadržini“.

Naime, ja se držim one Ejzenštejnovne tvrdnje da je forma zapravo kvaliteta sadržaja, a to znači da elemente sadržaja uspostavljam samo stoga što je nemoguće raditi potpuno apstraktno (to su i dokazali filmski eksperimenti dvadesetih godina). Hoću da kažem da je svaki film, pa i ovaj moj, zanimljiv prije svega s obzirom na način na koji se ispoljava sveza između kamere i onoga što je ispred nje.

Ima tu još jedan neuobičajen detalj na koji bih htio skrenuti pažnju — ovaj film će biti posvećen dvama velikim filmovima: „Misi za Siouxe iz Dakote“ Amerikanca Brucea Bailliea i „Zrcalu“ Rusa Andreja Arsenjeviča Tarkovskog. Ja sam, recimo, bio zapanjen saznanjem da filmadžije nemaju običaj na svoje „špice“ stavljati posvete, što može biti i znak stanovit

Kuća na pijesku

Iako su odobrena republička sredstva za Martinčevu „Kuću na pijesku“, još uvijek su, iz raznih razloga, izgledi da se film snimi odnosno ne snimi — podjednaki

bitnije mi se čini to što je jedan (Baillie) gotovo potpuno nepoznat čak i boljim poznavateljima filma, a drugi svjetski razglašen, što je prvi film kratkog, a drugi dugog metra, što su obojica tzv. disidenti: Tarkovski na onaj uobičajen način, a Baillie na način primjereniji američkim prilikama.

Da pojasnim to s Baillijem: u razgovoru s britanskim avangardistom Malcolmom Le Griceom i direktorom njujorškog filmskog centra „Milenium“ Howardom Guttenplanom u Splitu saznao sam da taj sjajni autor, star 50 godina, intelektualac — spava pod mostovima. Očito je riječ o najautentičnijem mogućem disidentstvu!

Split na celuloidnoj vrpici

— Kažeš da ti se čini kako nitko od mene nije bolje na celuloidnu vrpcu prenio ljubav prema Splitu. Možda je to točno, ali ja bih tu stvar malo „deromantizirao“. Istina je da su osim mojih prvih deset filmova koje sam radio u Beogradu, svi ostali snimljeni u Splitu, ali to je stoga što ne volim putovati, a

vidjeti Split na jednom „cjelovečernjaku“. Doduše, tu baš nije bio posve precizan — dosad je Split „igrao“ u Deneševim „Stepenicama hrabrosti“ i jednom, ne mogu se točno sjetiti naslova, Đukanovićevu filmu sa Srdočem (vjerojatno „Žedni car“ ili „Palma među palmama“ iz 1967 — op. J.Cn.). Uistinu mislim, da će se iz filma osjetiti ona stvarna „duša grada“, dalmatinska, mediteranska — ne, naravno, ona s turističkih razglednica koju smo mi iz „splitske škole“ amaterskog filma toliko napadali.

Autorska odgovornost

— Znam što hoćeš reći kad kažeš da je ovo što sam dosad radio u stanovitom smislu bio „ekskluzivan“ posao, dok je ovo sada izlazak pred širi auditorij, u kina. Ali, iz te činjenice ne izvlačim neke osobito značajne zaključke. I sam ćeš se sigurno suglasiti s tim da je ovo s filmom „kratkog metra“ — to, naime, da se on pravi za komisije, festivalske žirije ili jedan takav usputni medij kao što je televizija, a ne za kino — apsurdna situacija. Ali, što se tiče odgovornosti koju osjećam sad kad sam dobio dugi film, ona je ista onakva kao kad snimam kratki. Ili, ako ćemo već pristati na neke metričke kriterije — odgovornost za jedan dugi film je ista kao i odgovornost za deset kratkih, a ja sam ih napravio sedamdeset (jaka finta!).

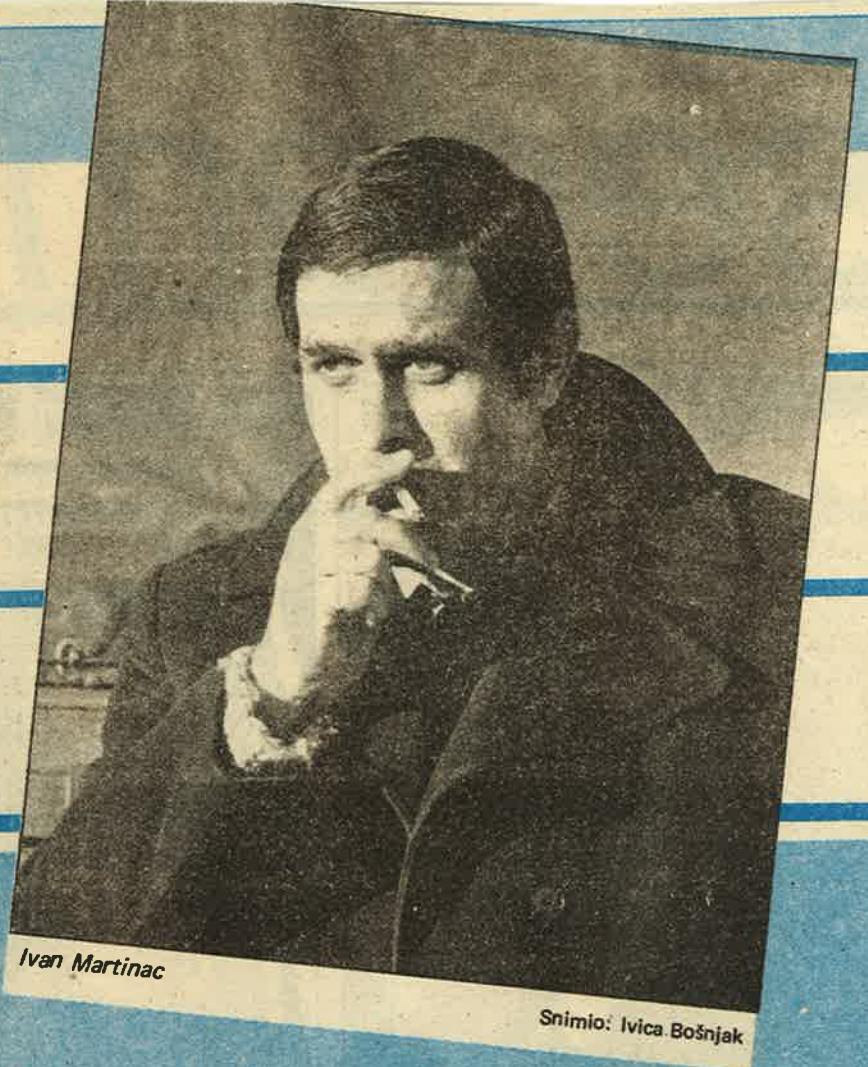
Stvar je, međutim, u tome što ja sebe smatram odgovornim čovjekom; znam, naime, da sam uradio sve na teorijskoj i praktičnoj pripremi za svoje (redateljsko) radno mjesto i odgovornost koju osjećam zbog te stare milijarde i po dinara je normalna, svakodnevna odgovornost. Sasvim druga stvar bi bila da mi netko povjeri, recimo, dužnost šefa vojne bolnice, tu bih osjećao golemi pritisak, jer sam za taj posao neobučan (iako ima dosta ljudi koji s lakoćom ulijeću u i takve situacije).

A htio bih da se pojasni i moj odnos prema toj famoznoj „publici“. Svijet se danas toliko zapetljao u neka svoja proturječja iz kojih se najčešće pokušava izvući pomoću laži; i ako me išta iritira u javnom

životu — u kulturi ili drugdje — onda je upravo ta ogromna količina laži. Jedna od tih laži je i ta o „neraskidivoj vezi“ umjetnika s njegovom publikom; autor (ako je istinski stvaralac) nikad ne radi svoje djelo „za publiku“ — on radi najbolje što može. Naravno, meni bi bilo drago kad bi što više ljudi htjelo vidjeti moj film, ali bit će mi dovoljno da — poslije kratkog vremena, kad steknem distancu — ustanovim da sam časno obavio svoj posao. Pri tom svi ti rekordi u prodanim ulaznicama, na koje se danas mnogi nestvaraoci toliko pozivaju, meni ne znači ništa.

godina stari predložak, koji je samo unekoliko mijenjao formu i sadržaj. A prošao je zato, jer je odlučivanje o programima decentralizirano, pa je „Marjan-film“ odlučio (zapravo, članovi njegova umjetničkog savjeta Gligo, Verzotti i Buljević) da jedini dugi film koji će se raditi u ove tri godine bude upravo moj.

Ne znam baš da li su mi učinili uslugu ili ne. — Izgleda mi na trenutke da ću za ovaj film platiti prevelikom cijenom. U čemu je stvar? Ja sam, da kažem odmah, znao u kakvim se mukotrpnim proizvodnim uvjetima u nas snimaju filmovi, ali sad tek vidim „čitavu priču“; teret tih organizatorskih, dakle neumjetničkih poslova je toliki da nije čudo što mnogi naši redatelji, kad sve to obave, više i ne

Ivan Martinac

Snimio: Ivica Bošnjak

O nagradi grada

— Ja sam 1982. godine dobio nagradu grada Splita, rekao bih, za moju organizatorsku djelatnost — žiri je, naime, o mojim autorskim dometima mogao samo nekome povjerovati na riječ (mislim, da ni jedna od komisija koja je u posljednjih deset godina ocjenjivala domete stvaralaca u splitskoj kulturi nije za to bila kompetentna). Tako ja smatram da sam nagrađen kao organizator — za ono što sam uradio u kino klubu „Split“ u Filmskom klubu Centra za kulturu (iza kojeg stoji nekolicina entuzijasta, ali ne i podrška grada), te u filmskom izdavaštvu, koje je u posljednje vrijeme zamrlo jer je zamro i republički SIZ kinematografije kao glavni financijer, ali — da se dobro razumijemo — upravo mi takva nagrada stvara najveće zadovoljstvo.

Sad vidim čitavu priču . . .

— Inače, to što su mi neki ljudi povjerili da snimim film, uz to još dug 90 minuta, za mene je bilo veliko iznenađenje. Da su možda bila na snazi dosadašnja pravila, vjerojatno bih na nj još čekao. To „dosadašnje“ bile su razne sizovske, a prije fondovske komisije, koje su uvijek tražile nekakav „tekst“, scenarij, kao jamstvo da se napravi dobar film. Ja sam smatrao naprotiv — da jedino autor (sa svojim cjelokupnim djelom) može biti taj jamac (davno sam čak u sarajevskom „Sineastu“ napisao članak pod naslovom „Scenarij — nedovršena, nepotrebna forma“, tako otprilike).

Te komisije su vjerojatno intuitivno shvaćale moju poruku, pa mi nisu odobravale filmove iako sam prvi scenarij za dugi film poslao još 1969. godine, zvao se „Tragovi čovjeka“, a kasnije „Elipse“ te „Iz dana u dan, iz noći u noć“. „Kuća na pijesku“ je ustvari taj isti, 15

znaju šta su to zapravo htjeli snimati (odsad ću uvijek u svojim procjenama dometa naših autora biti blaži, jer nisu oni toliko loši, koliko ova, ustvari nepostojeća, kinematografija oko njih). I to ide od toga da uvijek manjka i onih službeno odobrenih para, čak i za tako relativno jeftin projekt kao što je moj, preko organizacionih slabosti pa do čisto tehničkih nemogućnosti.

— I sad me, u ovakvim okolnostima, pitaš kad će film biti gotov? A stvar je u tome da, kako sada stvari stoje, „Kuća na pijesku“ ima podjednaki izgleda da bude i da uopće ne bude snimljena. Ako se dogodi ovo drugo, savjest će mi biti mirna, jer je s autorske strane sve spremno — imam knjigu snimanja, znam snimatelje (Pega Popović, moj prvi, i Andrija Pivčević, snimatelj mojih profesionalnih filmova); znam i sve ostalo.

Preostalo je, međutim, da izabarem glumce, ali to je vezano za određene novce kojih trenutno nema.

Šta da duljim, mislim da mog protagonistu može savršeno odigrati jedino Talijan Gian-Maria Volonte; u tu svrhu je i scenarij preveden na talijanski, ali producent još nije stigao da mu taj tekst dostavi i zatraži pristanak. A s druge strane, film obuhvaća vremenski jesen i zimu, a to znači da se mora početi snimati najkasnije za petnaestak dana.

Kuća je, eto, zasad još na pijesku. Joško CELAN

Grad ih nije podržao

— Nedavno sam na televiziji u povodu prikazivanja mog filma „Sve i ništa“ rekao da je „splitska škola“ alternativnog filma, koja je između 1961. i 1968. proizvela točno 100 filmova, bila najznačajnija stvaralačka radionica te vrste ne samo u Jugoslaviji, nego i na svijetu. Neki su mi splitski prijatelji, umjetnici iz drugih branši, rekli da pretjerujem. Ali, ja sam vidio tako reći cjelokupnu svjetsku produkciju kratkog metra i znam što sam rekao.

Pa ipak, kad su ti autori prerasli 8-milimetarski format (ne u stvaralačkom smislu, po kojem su svi formati ravnopravni, nego u tehničkom), Split te ljude nije podržao — mislim pritom na Zafranovića, Nakića, Kursara, Crvelina, Pivčevića, Druškovića a i mene. Bilo je producerskih „kuća“ — počevši od „Dalmacija-filma“ preko FRZ pri „Marku Maruliću“ do „Marjan-filma“, ali, sve su stavljene u poziciju male privrede, tj. da žive od onog jednog dinara koji sami zarade. Zar nije apsurdno da su najbolji rezultati dostignuti na traci od 8 milimetara s najskromnijim sredstvima, a pod okriljem Narodne tehnike?

njihove nezrelosti; u literaturi je takva „institucija“ sasvim uobičajena i predstavlja svojevrsnu, već i na prvi pogled jasnu, legitimaciju onoga koji je piše. Čovjek iz navedene posvete može izvući niz konotacija, od kojih je najmanje važno to što je jedan Rus, a drugi Amerikanac —

filmove moram negdje smjestiti; i stoga što zaista nemam ništa protiv kuća, ulica i klime ovoga grada.

Znaš šta — čovjek koji mi je fotokopirao scenarij, dolje, u „Tehničara“, rekao mi je da mu se tekst sviđao, ali da mu se još više sviđa to što će prvi put